

որ հասցիական ժողովը անպատճառ լինելու է այս տարվայ սեպտեմբեր ամսին,

Պ. Ա. Թերմանյանի դատախազութիւնը թիւրքաց Հայաստանի մասին, որ պէտք է լինէր չարաթ օր, մայիսի 23-ին, յետաձգուեցաւ մի ուրիշ օրովայ: Մենք կը յայտնենք մեր ընկերացողներին թէ երբ կը լինի այդ դատախազութիւնը:

Արժանաճատ աղբիւրից մեզ հաղորդում են, որ անցեալ տարի Անդրկովկասեան երկաթուղու նաւթային բաժնի (Բաքու—Բալթիկ) երթեկութիւնը պատճառեց նրա ընկերութեանը 35 հազար ռուբլ փնա: Յայտնի է, որ այս ճանապարհների եկամուտը ապահոված է տէրութեան կողմից և այս փնսքը իր ծանրութեամբ ընկնում է նրա գանձարանի վրա: Այս հանգամանքը միայն մտքի առաջ ունենալով, շատ ժամանակ չէ որ տեղային երկաթուղու կառավարչական վերահսկողութիւնը ներկայացրել էր ճանապարհային հաղորդակցութեան նախարարութեանը այն նախագիծը թէ ապագայում այդ փնսքներին վերջ դնելու համար անհրաժեշտ է նախ բարձրացնել բեռնակրութեան գինը մինչև 1/10 կօպ. պուլը վերստից, առանց մի որ և իցէ բեռների տարբերութեան: Երկրորդ՝ թոյլ տալ ընկերութեանը առնել 1/3 կոպ. ամեն մէկ պուլից բեռնաւորելու և դատարկելու համար բացի նաւթից, որը կարող են և իրանք, ուղարկողները, բեռնել ու դատարկել: Իսկ երբ ուղարկողները այս անկողաց բանացնեն ընկերութեան կարգաւոր, պիտի վճարեն ամեն մէկ պուլից ըստ համաձայնութեան—մինչև 1/10 կօպ. և ոչ աւելի: Ուրեմն նաւթի բեռնակրութեան գինը պիտի բարձրանար 1/43 մինչև 1/10 կօպ: Նախարարութիւնը, որպէս և հարկաւոր էր սպասելու, այս առաջարկութիւնը մերժեց, որովհետեւ այդքան բարձր տարիքը (1/10 կօ) նաւթի համար չէր կարող վատ աղբիւրութիւն չունենալ նրա վաճառահանութեան վրա Սե Ժովի եղբայրներ և կարող էր տակաւին խանգարել մեր, այս տարի սկզբնաւորած, յարակցութիւնները Գերմանիայի հետ, որը, իր մէջ նաւթի գործարաններ կառուցանելու համար, քանի միւրեւս պուլը ամենաարժեքներից էր և արեւ Անդրկովկասում նաւթի վերաբերմամբ: Բացի այդ ամենը նաւթը, որպէս նոր ճիւղ մեր վաճառահանութեան, պահանջում է ամեն տեսակ խրախուսանք և դիւրութիւնը:

Մեզ գրում են Ս. Պետերբուրգից «Ազատի» րեան Գրիգոր սրբազան եպիսկոպոսի այստեղ գալու պատճառը ոմանք մեկնում են՝ որպէս թէ Լեյփցիգի ճանապարհի և Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցի համար վարժապետներ է որոնելու, իսկ ոմանք ասում են թէ՝ սրբազանը յանձնարարութիւն ունի Լեյփցիգի կողմից հայիւ տեսնելու յայտնի հայ վաշխառուի հետ և սրա ձեռքից Լեյփցիգի փողերն ազատելու... Լա է

տեմ. երբ սուպ պատուիրեմ չըլդ մուխի» ասում են, որ եթէ չեմ սխալվում, նշանակում է առանց ճանձնի. որովհետեւ Թիֆլիսի ճաշարաններում սուպը ձմեռը մտով, իսկ ամառը ճանձնով են պատրաստում, շատ կարելի է տեսնալ թուրքական մի նոր եղանակ է. Թիֆլիսում ապրուստը թանկ լինելուն պատճառաւ. ծանր ծախքերի դէմ գնելու համար տնտեսադիտութեամբ հաւատարակութիւնը պահպանում են, օրինակ, բենեֆիտ ունեցող դերասանին փոխանակ եւրոպական մուղիկայով ընդունելութիւն անելու մի նոր խնայողական միջոց են գտել, այն է— դավուլ, դուռնա, դիմպլիպուտ:

Անցեալ օր, դէս ու դէն գնամ, ման գամ, մի նոր նիւթ ճարեմ ասացի (ևս հիմի ուրիշ դարը չունենմ): Միևայէլեան կամրջի միւս կողմ անցկացայ, և կսկայ բոլորովին անծանօթ փողոցներում պատահմամբ պտոյտներ անել. չը գիտեմ ինչպէս պատահեց, տեսայ որ գետի եղբայրն եմ հասել, այնտեղ այնպիսի մի նիւթ գտայ որ քիչ մնաց, քաղաքայ խառն լուրերի կարգը ևս ինքս նիւթ պիտի դառնայի հետեւալ տողերով. «Այս առաւօտ Կուր գետի ափում ձկնորսները մի մարդու դիակ գտան, որ չները խաժնելով սպանել էին, սպանելեան կամրջի միւս կողմ անցկացայ իմացվեց որ «Մշակ» լրագրի ֆիլիստոն գրող «Կըռօն» է եղել: Ոստիկանութիւնը չների հետքը գտնելու համար ազդու միջոցներ ի գործ դրած է»:

ուշ քան թէ երբեք,—մնում է մեզ աւելացնելու:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՍՏՐՈ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

Լիփցից «Presse» լրագրին հաղորդում են մայիսի 8-ից, որ այդտեղ պոլիցիան կալանաւորեց մի արուեստաւորին, որ կայնում էր պատերի վրա յեղափոխական պրօկլամացիաներ:

«Չաս» լրագրը իր մայիսի 8-ի առաջնորդող յօդուածում յանդիմանում է ուսուցիչներին իր վարմունքի պատճառով հրեւաների դէմ, որոնց դէմ յարուցված հալածանքը հարաւից հեռացնուէ տարածվում է դէպի հիւսիս և աւելի սպառնալի է դառնում: Լրագիրը մատնացոյց է անում այն բարեկամական յարաբերութիւնների վրա, որոնք կան լեհացիների և հրեաների մէջ և զարմացած հարցնում է ի՞նչի տասն և իններորդ դարի Եւրոպան, ի՞նչի, չըբէական համաշխարհային միութիւնը ստանալիս կերպով նայում են հրեաների հալածման վրա Ռուսաստանում, այն ինչ, մի քանի տարի առաջ Ռուսիայի հրեաների դրութիւնը դարձի էր ընդհանուր եւրոպական խնդիր:

ՖՐԱՆՍԻԱ

Մարտի մէջ կատարված յայտնի ցոյցի առիթով ուսուցիչ Կապուսի դէմ, Բարտեւի Սենտ-Ելեր յայտնեց ուսուցիչ գեսպան իշխան Օրլովին, որ Ռուսաստանը կատարել է իր պարտքը հրեաների համար: Կատարողական հալածանքը այդ ցոյցի առաջնորդների դէմ, որոնց թուումն է և Պաուլա Մինկ, սկսվեցաւ աւելի շուտ, քան ի՞նչ ուսուցիչ գեսպանը զանգատվեց Ֆրանսիական կառավարութեանը: Յանցաւորները մեղադրվում են անկարողութիւն գործելու և ուսուցիչ կայսրին վիրաւորելու մէջ:

Ֆրանսիական մինիստր-տեղապահ Բուստան յայտնեց Տուրիսի բէյին, որ մի քանի անուանի տեղացիների, անբաւական լինելով Ֆրանսիայի հետ կապված դաշնագրութե-

կա մեռնելուց յետոյ ոստիկանութիւնը չներին գտել չէ գտել, ամենքը մէկ հայել է, արդէն ոստիկանութիւնը երկու ոտքով չներին չէ կարողանում բռնել, չորս ոտքով չներին միթէ կարելի է ձերբակալել:

Տեմքը, նիւթ գտնելու համար քիչ մնաց չըներին դո՛ գնացի, մի հրաշքով կարողացայ զատվել, կատարողարար վրաս յորձակվեցան, օգնել թերեւ ֆիլիստոնիստ լինելու ճանաչեցին, ինչ և իցէ մէկ էլ այն կողմերը չեմ գնայ:

Այսպէս է, չը կայ երկրաշնտիս վրա մի զբաղմունք (բացի վաճառի միաբանութիւնից) որ աշխարհային վտանգներից մարդ ազատ լինի, զբա համար մարդը պէտք է իր կենքը ապահովացնէ, որպէս զի ինքը մեռնելուց յետոյ, մնացողները գտնէ մի բան ստանան, կամ եթէ ինքը մինչ օրոյեալ ժամանակը կենդանի մնայ, խոստացեալ գումարը ինքը ստանայ. բայց Թիֆլիսի համար դրա մէջ էլ մի մեծ արգելք կայ. կենաց ապահովութեան կանտորի առաջին պայմանն է որ կենքը ապահովըրած անձը Թիֆլիսից Փօթի տանող երկաթուղով ճանապարհորդելու իրաւունքը չը պիտի ունենայ:

Կ. Պոլսում անիրաւութիւնները բազմապատկվում են, թիւրքերը սկսել են իրանց նախապաշարեալ զգուշութիւնները աւելի եռանդով ստատ. կացնել հայերի վերաբերմամբ. Բանտարկում են առանց խորութեան, խմբադիր, պատմագիր, տպագրիչ, զրաշար, հայկաբան, գրականաւ, աղ-

նից, մտադիր են այժմեան բէյին դահըն-կէց անել և նրա տեղ ընտրել մէկ ուրիշի: Բուստան պահանջեց կալանաւորել դաւադիրներին և ըննութիւն նշանակել:

Ֆրանսիայի և Վենեցուէլայի հանրապետութեան մէջ անբաւականութիւն պատահեց, որովհետեւ երկրորդը չէ վճարում Ֆրանսիային այն 305,000 դոլար, որ նա պարտ է Ֆրանսիային դեռ կայսերութեան ժամանակից: Այդ հարցի պատճառով ծագած անբաւականութիւնները առիթ տուին Ֆրանսիական դեսպանին ընդհատել դիպլոմատիական յարաբերութիւնները Վենեցուէլայի կառավարութեան հետ և Ֆրանսիա ուղեւորվել:

Կամբեոտայի փայլուն յաղթութիւնը լրագրիւնների քննութեան նախագուշակութիւնների և երթադրութիւնների առարկայ է դարձել: «Republique Francaise» լրագիրը յայտնում է, որ պատգամաւորների ժողովի վճռից յետոյ Ֆրանսիայի համար նոր դարապուխ է սկսվում: Բոլոր անհամաձայնութիւնները կը մոռացվին և ապագայ ընտրութիւնների ժամանակ կանդիդատներին կը պահանջվի յայտնել իրանց կարծիքները այն ընդարձակ սօցիալական վերափոխութիւնների մասին, որոնց պէտք է իրագործէ պատգամաւորների ապագայ ժողովը: Բոլոր կուսակցութիւնների լրագիրները խօսում են Կամբեոտայի զօրութեան և կոչման մասին: Ընտրական հարցի քննութեան օրը պատգամաւորների ժողովը կսակածում էր քուէարկութեան հետեւանքը: Նիստից մի օր առաջ բոլոր պատգամաւորներին ուղարկվեցաւ Գրեվիի «La Paix» լրագրի այն համարը, որտեղ նկարագրված էին Բարգուի և Կամբեոտայի նախագծից առաջնաւոր փոփոխութիւնը: Հաւատարմութիւնը Լա Քաիք պատգամաւորները, զիպլոմատիական լոճաւորի մէջ գտնվում էին բոլոր պետութիւններին ներկայացուցիչները: Հարկւրից աւելի սենատորներ սպասում էին Կամբեոտայի ճառին: Մինիստր Ժիւլ Ֆերրիի գեկուցումը Տուրիսի հետ դաշնագրութիւն կապելու մասին աննկատելի անցաւ: Ընդհանուր ուշադրութիւնը աւելի էլ լարվեցաւ, երբ Կամբեոտա բարձրացաւ ամբիօնի վրա: Ժողովի մէջ տիրեց լուռութիւն: Կամբեոտայի ճառը տեղ տեղ շատ լաւ էր, բայց նա յաջողաբար չէր խօսում, որովհետեւ նրան

զային երաժիշտ, բանաստեղծ և այլն. այս ընթացքով մի օր ամբողջ հայերին պէտք է բանտարկեն, բայց այդքան հայ բովանդակելու չափ մեծ բանտ չը կայ. ևս խորհուրդ կը տայի Օսմանեան կառավարութեան որ բոլոր հայերին Հայաստան աքսորէր. ահաւասիկ յարմար և լայն նաճաւալ մի բանտ, հայկական հարցն էլ ինքն ըստ ինքեան լուծված կը լինէր: Թիւրքին նպատակն է հայերին ոչնչացնել, բայց ողորմելին շատ է սխալվում, նա կարծում է թէ հայերը սուլմա են, որ առանց ծանկու կարելի է կուլ տալ. խեղճը չէ իմանում թէ հայը անցեալին մէջ ինչ խորագէտ և հզօր տէրութեանց ճընչումների տակ չէ անհետացել. միթէ ի կորուստ դատապարտված թիւրքի ծաղրելի կամակորութեամբ պիտի փճանայ հայը: Այնու ամենայնիւ Պոլսում հայերի վախը կամբեոտայի է դարձել. ինչպէս երեւում է երկու հայի մէջ տեղի ունեցած հետեւալ խօսակցութիւնից:

- Բարի լոյս, պարոն Մամիկոնեան:
- Սուս կնք եղբայր, կամաց ասա, զուրիս փորձանքի կը դնես:
- Ի՞նչ կայ եղբայր, ինչ ասացի:
- Ես Մամիկոնեան չեմ, անունս փոխեցի, հիմա անունս Գուրուկեանն է:
- Ի՞նչ է պատճառը:
- Վախենում եմ որ ինձ չը բանտարկեն, վարդան Մամիկոնեանի տղան կարծելով:
- Լուսմ ենք որ վերջապէս Անգլիան գլխով

անդադար ընդհատում էին և նա ստիպված էր սրամիտ պատասխաններ տալ, որոնք ոգեւորութեամբ էին ընդունվում: Նրա ճառից յետոյ պատգամաւորները դարձեալ կասկածում էին քուէարկութեան հետեւանքները և անհամբերութեամբ սպասում էին նրա սկսվելուն: Երբ յայտնվեցաւ Գամբեոտայի յաղթութիւնը, ամենքը նրան շնորհապատեցին և սկսեցին շնորհաւորել: Պատգամաւորների ժողովի վճիռը երեւի կը հաստատվի սենատից: Մինիստրները չը մասնակցեցին քուէարկութեանը: Ժիւլ Ֆերրի և նահապետ Գրեվի զգուս են, որ իրանք յաղթված են:

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

Փարիզ, 18 մայիսի

Նա ժամանակ չը կայ որ Ֆրանսիան սկսեց իր պատերազմական գործողութիւնը վայրենի խրութիւնների դէմ և այսքան ժամանակամիջոցում դեռ աջող կերպով է յառաջ տանում իր գործը: Այսպիսի լրագրիւնների ասածներին նայելով պէտք է շուտով վերջանայ վայրենիների կատարեալ յաղթութիւնը, բայց եղանակների վատ լինելու պատճառով մի քիչ երկար կը տեւէ: Հեռագիրներից տեղեկանում ենք, որ Ֆրանսիական զօրքը արդէն հինգ կիլոմէտր հեռու է դանվում Թունիզից: Գեռ ևս մի վճռողական պատերազմ տեղի չէ ունեցել, որի համար բաւական են համարում միայն տասն ու հինգ հազար զինուոր: Խրութիւնները մինչև այժմ, ընդհանրապէս, միտ տեղի են տուել Ֆրանսիական զօրքերին անշան գիմադրութեամբ և կենտրոնանում են մի բաւականին զփուրմատեղի լեռան վրա, ուր թաղված է իրենց նշանաւոր սուրբը:

«Le Rappel»-ը Բապպէլ—լրագրի խմբագիրը իր առաջնորդող յօդուածում յայտնում է՝ այն կարծիքը, թէ Ֆրանսիան պիտի շտապէ պատերազմը շուտով վերջացնել, որպէս զի սրանից էլ մի նոր կնճռոտ հարց չը ծագէ եւրոպական տէրութիւնների մէջ: որովհետեւ, ասում է պարոնը, Ալժիրիայում և Թունիզում սրբազան պատերազմ են քարոզում մահմետական հոգեւորականները և հաւատացեալները այս քարոզներով ոգեւորված սպառնում են կոտորել բոլոր եւրոպական դաղթականութիւնները: Եթէ այսպէս պատահի, աւելացնում է պարոնը, որը շատ ցաւալի հետեանքներ կուենայ, այն ժամանակ բոլոր տէրութիւնները ստիպված պէտք է պատերազմական նաւատորմ ուղարկեն աֆրիկական ափերը չարագործներին պատժելու: հետեւաբար պիտի ծագէ մի նոր կնճռած և կշքած հարց, որը լաւ ապագայ չէ խոստանում ընդ-

Հայաստանի վիճակի վրա, ուղում է այդ հարցին վերջնական կերպով մի որոշում տալ իր աղեկցութիւնը ի գործ դնելով: Տար Աստուած, որ սատանան փորը չը մանէր, և այս անգամ էլ Հայաստանին Աֆղանիստան չաւէր, ինչպէս անցեալ տարի Քիւրդիստան ասած էր. բայց վախենալու բան չը կայ, թէ կուզէ Պելուքիստան ասէ, Աստուած կենանք տալ Կ. Պոլսոյ և րեստիւսանական ժողովին, նա խելով մի բողոք կանէ, այն ժամանակ Անգլիան բանից պըրծած է:

Խեղճ Հայաստան, ոչ ոք վրան չը խղճար, ամեն չարեաց դարման կը գտնեն, օրինակ խաղողը ֆիլօքսերայ ունի, սրա դեղը գտնված է. ցորենը մորեխ ունի, սրան էլ ճարը մտածեցին. բայց հայը քիւրդ ունի, սրան ինչու մի հնար չեն մտածել, կարծես թէ հայը խաղողի և ցորենի չափ արժէք չունենար: Որքան լաւ կը լինէր եթէ լուրի ծաղիկի փոշին նման մի դեղ գտնէին և Հայաստանի քիւրդաբնակ գծերի վրա այդ փոշից ցանէին քրդերին ջնջելու: համար Արդարն մի փոշի կայ, որի գոյնը լուրի ծաղիկի նման դեղին չէ, այլ սև է, դժբախտաբար այդ սև փոշին հոտը Օսմանեան կառավարութեան քթին անախորժ թուելուն համար մօտերուն արդեւից, բայց....

Կըռօ

հանրապետ: Պատուական «Մշակի» ընթերցողներին արդէն յայտնի կը լինի, որ Սուլթանը ուղղակի կերպով յայտնում է իր միջամտութիւնը և սրա համար 20,000 զօրք է ուղարկել թուրքի: Եւրոպական պետութիւնները իրար լրագրիրները ստասիկ կ'ընեն: Եւրոպական պետութիւնները իրար լրագրիրները ստասիկ կ'ընեն: Եւրոպական պետութիւնները իրար լրագրիրները ստասիկ կ'ընեն:

«Times»-ը այսօր լրագրիրը մի և նոյն կարծիքն է հաստատում և բոլորովին անտեղի է համարում, որ Անգլիան իր նաւատորմը ուղարկէ Աֆրիկա: Կ. Պօլիս գտնվող ֆրանսիական զինուորական պարտն Տիւսսոն բողոքել է սուլթանին ասելով, որ ֆրանսիական ամեն միջոց կը գործածէ տաճիկ զօրքերին արգելելու թուրքի ափերին մօտենալու: Ի հարկէ, խորհուրդները վաղ թէ ոչ պէտք է ընկճեն, թուրքի բէյի Մօհամմէդ-է-Սադուկն էլ թմար կը վճարէ իր յիմարութեան համար: Իսկ թէ սուլթանն էլ շատ կը յամուռի, ֆրանսիացիք պատրաստ են ամենայն սիրով ուսմաների ձեռքով արնոտած ռեխը նորից արինաչաղարն անել: սպասենք և շուտով կը տեսնենք:

Մի երեւոյթ աւելի է աչքի ընկնում, այն է որ երբ Գոնաստանը պատերազմի էր պատրաստվում յուսարդիւլով ֆրանսիայի—Վամբէ-տայի—Վրա—այստեղի նշանաւոր բոլոր լրագիրներում, բացի թղթակցութիւններից, երեւում էին և առաջնորդող յօդուածներ յոյների օգտին: Բայց հիմա մի խօսք անգամ էլ երեւում դրանց մասին: Բաւական է, որ այլ ևս Գոնաստանի խնդիրը չեն պաշտպանում, այլ բոլորովին հակառակ դիրք են բռնել մի քանի լրագիրներ, որոց մէջ «Le Mot d'ordre» աւելի կ'ընեն և գործադրում յոյների դէմ, անուանելով նրանց դանդաղ, ծոյլ, անընդունակ, անարժան վաւակներ: Իկուրգոսի և Թէմիսոսկիէսի: Վերոյիշեալ լրագիրը ոչինչ չաւ բան չէ գտնում Գոնաստանում, երկրի անբերրի, արհեստի և գիտութեան բացակայութիւնը, մարդիկ վայրենի, ընդունակ միայն տան ծառայ լինելու, հաշուապահներ, խաբեբաններ և այս բանում հրէաներին գերազանցող: Մի խօսքով յօդուածագիրը խիստ ծայրայեղութեան է հասնում: մինչև ասում է, որ Գոնաստանը գոյութիւն ունի միայն մի քանի քաղաքագէտների (Վամբէտայի) ղեկներում և ոչ իրապէս:

Հին դարերում պարագլուխ էին հնչում թամբ (ծովային աւազակութեամբ), ասում է պարոնը, իսկ հիմա իրենց հայրենիքը թողած օտար երկրներում վաճառականական աւազակութեամբ են պարագլուխ: Ո՞ր են, ո՞ր, հարցնում է պարոնը, Ալէքսանդր մեծի և Արիստոտելի դաւակները: Թողած իրանց երկիրը լցվում են Մարսէլում, Լիւսիւում, Վենիսում: *) Վերջացնում է պ. յօդուածագիրը այս խօսքերով—«ինչ օրում կարող ենք սպասել յոյներից» նրանց գործերում խառնվելով, բաւական է ինչքան որ ուսումնարաններում մեր զուգները հոտեցրիք Աթէնքով և Կորինթիայով, հիմա թողէք մեզ հանգիստ: Ինչն իրեն հարց է տրվում մարդու առաջն, թէ հապա ինչ կ'ստան խեղճ հայերի մասին, եթէ արանք յանդգնեն քով բողոքել վայրենի տաճիկների կամայականութեան դէմ իրենց մարդկային իրաւունքները պաշտպանելու: Եւ գոնեա հաւատարմացած եմ, որ հայերին աւելի վատ գոյներով նկարեն աշխարհի առաջ, որովհետև վատ օրինակներ աւելի շատ են գտնում մեր մէջ քան թէ լաւերը: օրինակի համար, մօտ օրերս այստեղ բռնեցին մի հայ կարագետ անունով, որը Մարսէլում ահպան զուսմար էր գողացել և ուղիւ է փարկում մի կօկոսի հետ լաւ ժամանակ անցկացնել այսպէս հեշտ աշխատած փողերով:

Այստեղի յետագէմ կուսակցութիւնները սուկտում են, համարեա, բոլորովին թուլանալ և

*) Պարոն յօդուածագիրը մոռացել է ինչն որ ֆարսիական պահլաւ չեն յոյները: համարեա ամեն օր մի քանի նոր տիպարներ են երևում Որ րուպին կուզէք մտէք Սուլթան արձարանը և կը տեսնէք տասնեակ յոյներ կօկոսների հետ նստած ամբողջ ժամանակը դռնիս են խաղում: դեղի համար մէկի ձեռքով լրագրիչ չէք տեսնի, այնքան աղմուկ են հանում, որ մինչև անգամ ուրիշներն խանդալում են լրագրի կարգով: մի անգամ կողքին նստած ֆրանսիացի բացահանչից բարձր ձայնով— Jusqu'à quand donc ces Niapoulos continueront de nous embêter ?

խեղովող մարդու նման կ'աչում են ամեն բանին ազատվելու յուսով: Ինչպէս բոլոր երկիրներում, նմանապէս ֆրանսիայում կայ օրէնք, որի զօրութեամբ հրաժարեցնում են մարդուն ծառայութիւնից երբ նա հասնում է մի որոշեալ հասակի, ուր անընդունակ է կատարելու իր պաշտօնը: Կայսերական հրամանատար պարոն Բուրբակին հրաժարեցած է հասարակականութեան կարգադրութեամբ իր պաշտօնը կատարելու այլ ևս անկարող լինելու պատճառով: Գետնորդները վրդովեցան այս կարգադրութեամբ, և ուղեցին ցոյց տալ առաջադէմներին, որ իրանք պատրաստ են դեռ ևս գիմարել ամեն բանում ուրանց: այս բանի համար որոշեցին բանալ մի ստորագրութիւն և պարոն Բուրբակուն տալ ընծայ մի պատուի սուր (une épée d'honneur): Եւ չեմ կարող յիշելու յարգելի ընթերցողներին թէ, ո՞վ էր հարցացոյցը— ինչխառտօր— միայն լաւ գիտեմ, որ յետագէմների ղեկավար օրգաններից L'Union—Միութեան— և la Patrie—Հայրենիք—նուիրեցին հարկերական ֆրանկներ և յորդորում էին հասարակականութեան մի և նոյնը անել: Պէտք է ասել, որ լաւ ֆիսիկոս զուսմար եկաւ և յետագէմները բոլորովին խաղաղաւարտեցան: որովհետև այս առիթով պատկազմական նախարարը արգելեց խիստ կերպով զինուորական մասնակցել այդ բանում: Խաղաղաւարտութիւնը կատարեալ եղաւ աւելի այն ժամանակ, երբ Բուրբակին մերժեց բոլորովին այդ պատուի սուրը:

Բաւական չէ որ ֆարսիք տօնից հաշակաւարտ Վիկտոր-Հիւգօի ռեթիստեմենտ յօրենքները չեղ կերպով, այլ մինչև անգամ էլիս կուզած պողոտան (Avenue d'Eylau) կը կուզի այսուհետև (Avenue Victor Hugo) որի համար վերադիշալ պարոնը յայտնեց գրաւոր կերպով իր խորին շնորհակալութիւնը այս կարգադրութեան համար:

Այս, չէ կարելի չը համարել, չը սիրել այսպիսի մի ազգ, որ գիտէ վարձատրել հայրենիքին ծառայած և ծառայող մարդկերանց՝ անմահ հացնելով նրանց անունները:

Նամակ միջնաւում ժամանակ հեռագիրը բերեց համբաւ թէ արդէն խաղաղութեան դաշնագիրն տակ ստորագրեց թուրքի բէյի առանց որ և է դժկամակութեան: Բայց գուցէ ընթերցողը հարցնէ թէ թուրքի բէյի այստեղ ինչ գործ ունի, քանի ֆրանսիական միայն խորհուրդներն էր ուղղում պատժել: Եւ ինչքան այս հարցին ոչինչ չեմ կարող պատասխանել, այլ ստիպւած եմ մէջ բերել la Verité-ի աշխատակից Ալէքսանդր հետեալ խօսքերը: Պարոններ, ասում է յօդուածագիրը, չը կարծէք թէ ճշմարիտ, ֆրանսիան գործ ունի խորհուրդների հետ, ոչ բոլորովին, այլ արեւելքում մի հին բան կայ դեռ առանց վճարի, և սրա համար հնարեց խորհուրդներ պատժել, որոնց գոյութեան վրա կատարած եմ:

Լանդիշ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԿԻԱՅԻՆ

Կ. Պօլիս, 16 մայիս

Անգլիոյ զինուորական պ. Գօշէն մեկնեցաւ, Լօրդ Տրֆօնէի քիչ օրէն կուգայ: Կօշէն Մօնթէնէի-րոյի և Գոնաստանի հարցերի կարգադրեց, նոր զինուորական գանձային բարեկարգութեանց և Հասարակական խնդրոյն պիտի աշխատի: Բիշ առանց Հայաստանի բարեկարգութեանց մասին ձեռք առնուած միջոցներուն վրա աղէկ տեղեկութիւններ պիտի ստանաւ, այժմ անոնց վրա խօսելն օգտակար չենք սեպել: ոչ շատ ուշ կիմանաք: Պատրիարքն ալ աւելի լաւաւան եղաւ և առ այժմ երկու ամսվան համար հրաժարականը ետ առաւ, զի իրեն մեծ յոյս տուին որ երկու ամսուան մէջ շատ բան պիտի կարգադրուի Ազգ. Ժողովոյ գումարման օրը, յորում պատրիարքի հրաժարականը խնդրոյ նիւթ էր, առաւօտուն Ներսէս սրբազան Սալիք բաշայի գնաց տեսակցութեան: այս տեսակցութեանց կատարում ունէր հրաժարականին ետ առնելու որոշումը: Սալիք որ վարպետ մարդ մէ, աղէկ հասկացած է թէ Ներսէսի հրաժարելով հայոց խնդրը չը մարել, այլ թերեւ աւելի բորբոքել, ուստի ինքն ալ յուսատու խոստումներ քնած է պատրիարքին և քնած է թէ քիչ մը ատեն թող ըստպասէ և պիտի տեսնէ թէ գոհ պիտի ըլլայ: Պատրիարքը բացարձակապէս առաջին նախա-

րարին չէր կրնար դիմադրել, վասն զի քաղաքագիտական գործ մը քնած չէր ըլլար, ուստի խոստացաւ: դեռ երկու ամիս ալ պաշտօն վարել, մանաւանդ որ Անգլիոյ զինուորական կողմէ ալ լուրջ ապահովութիւններ ստացած էր:—Սալիքի պարագանքն ուղղակի ժողովի եկաւ: Մէկու կէս ժամ ուշացած էր, ժողովը կը սպասէր, բայց առանց անհամբեր ըլլալու, զի եղելութիւնը գիտէր: Զոգնած ու ցաւաւոր, Ներսէս տկար ձայնով մը արտասանեց բացման ձառը, զոր մեր թերթերը դեռ չը տպեցին, կարելի է այս երեկոյ հրատարակեն: ահաւասիկ խօսածները:

Երեսփոխանը հայոց. «Աստուծոյ օրհնութեամբ այս ութերորդ անգամ պատիւ ունիմ բանալ Ազգ. Ժողովը, անակնկալ պատճառաւ զձեզ սպասել տուի այսօր, ներողամիտ լընուք: Կարողութիւն և գործութիւն կը մաղթեմ ձեզ»:

«Ատենայեւ Էֆէնդին ձեր նիստերը Աստուծոյ աղէկ կը վարէ: ձեզ մատուցեալ թաղական և ուսումնական ծրագիրներն քննելով ընդ փոյթ կը քուէարկէք, շատ կարեւոր են ասոնք մեր զբոսնեցնելու և թաղերուն բարեկարգութեան համար»:

«Այս չորսնիս դուք ձեր պարտքը կատարեցիք, մենք չը կրցանք մեր պարտքը կատարել, անոր համար վերջին նիստին զրեցի ձեզ որ ազատ համարէք զիս ապրիլ վերջը պատրիարքական պաշտօնէն ու աւելի առողջ, աւելի կուրվամիտ մէկը ընտրէք իմ տեղը, որ աւելի իւր նամով ներքին և արտաքին գործերը նայի, զբոսնեցնելու և այլն բարեկարգութեան հոգի»:

«Ձեր ատենապետները և վարչական խորհուրդը շատ թախանձեցին զմեզ որ մնամք մեր պաշտօնին վրա, բայց անձիս առողջութիւնը չը ներքէր պէտք եղածին պէս ուշով, փութով, կորով վարել զայս պաշտօն, չը կրցանք խօսք հասկցնել և երկու ամիս համար խօսք տուի շարունակել զայն մինչև այս տարուան յունիս ամսոյ վերջը, ալ անկէց յետոյ ազատ պիտի համարէք զիս»:

«Աւելի խօսքեր ընել անօգուտ կը համարիմ, վիճակին յայտնի է, թէ՛ բարեխնամ տէրութիւնը կը խոստանայ բարեւոք վարչութիւն և բարեկարգութիւն տալ հայաբնակ գաւառացի»:

«Կը յուսարմ միշտ, յոյս քրիստոնէից սեփականութիւնն է: Աշխատութիւն, սեր, միութիւն, միմեանց վրա վստահութիւն և Աստուծոյ պիտի օրհնէ զձեզ, զօրացնէ, կազդուրէ և ձեր ջանքերը արդիւնաւոր ընէ»:

Եթէ երկու ամիս պատրիարքական հարց չունենք, ուրիշ մեծ և փոքր խնդիրներ չեն պակսիր: Հայաստանի մէջ քրդական ոյժերը միացնելու և կազմակերպելու խորհուրդները պաշտօնական կերպարան կ'առնեն: Քիւրդ կամ զուրդ խումբ մը ըստին, Կարնոյ հին կառավարիչը, Տիգրանակերտի կողմերը հրամանատարի պաշտօն կը ստանան, իրր թէ քիւրդերն պիտի զսպէ, բայց հետք ծրագիր կը տանի այդ կողմի քիւրդերն կազմակերպելու: Ի պաղուլայի հետ միաբան ընթանալու համար: Լօրդ Տրֆօնէի ներկայացնելիք ծրագրէն կախում ունի քրդաց գործոն կամ անգործ մնալը:

Բ. Գրան հայ պաշտօնեայ մը անցնալները կըսէր «Հայաստանի բարեկարգութեանց խնդիրն ամեն հարցէ աւելի մտաւորութիւն կը պատճառէ մեր կառավարութեան, խնդիրն Տուլինեօյի մը կամ Թէաւիլայի մը վրայ չէ: մօտաւոր ապագայի մը մէջ ամբողջ թրքական Ասիա օսմանանց ձեռքէն երթալու երկիւղը կը տիրապետէ» ալ յաւիտեական to be or not to be-ին:

Երկրորդական խնդիրներ կը շրջապատեն բարեկարգութեանց և քրդական միութեան հարցը, և յաճախ ուղղութիւններն կը գրաւեն: Մեր մտաւոր շարժման դէմ զսպողական միջոցներն կը շարունակին: Երկու բանտին մէջ կը մեռնէր Տիւստեան, անձնօթ և անընդուն մահով մը: այսօր Գաֆաֆեան ի բանտի Տիւստեանի հետեւելու կը պատրաստուի, վաղը ո՞ գիտէ կարգը ո՞րինն է:

Խեղճ Տիւստեան, որչափ բարի, աղին և համեստ էր, ինչքան կը սրբէինք զինքը: Բաւական արարներ են, խումբ մը երիտասարդներ, որոց միւրեքը ձեռնակ ունի հիմա, Կիլիկիան կը մտածէին, հոն կը խրվէին Տիւստեանը և հոն կը մոռնային զինքը: ու Տիւստեան առանց վարձատրութեան Կիլիկիայի տղաներուն կարգաւ կը օրովեցնէր: Ազգային վերականգնման գործա-

վարը ի գործ դնելու սկսող առաջին մշակներէն էր:—Փառաւոր թաղում, հազարաւոր յուզարկաւորք, բացառեալ քարոզիչի, բայց այս ամենը արգելք չեն ըլլար որ Տիւստեանի մանուկ գաւառներն ու կինը անխնամ չը մնան: Երբ որքան պաշտօնաւոր մը:

Ասոնց հետ միասին Բ. Գրանը Հայաստանէն բազմաթիւ քիւրդեր կը բերէ հայերէն գիտցող, ինչպէս զանազանեւ հայերէն, երբ պանդուխտ մը կը տեսնես, երկու քաջակերական ու միաթարական խօսքեր ընես, չես գիտի թէ եղբայր մ'է թէ լրտես մը:—Երբ պանդուխտ տղայ մը տանդ մէջ սպասաւոր կ'առնես, արեւօք ոտքիկանութեան ականջն է: Խոնկ ու զգոյշ շարժելը սկսած է ամենուն բերանը պտրտել:

Բայց լրտեսութեան համար ինչ հարկ քիւրդեր բերել, միթէ մեզ պակաս են մասնիւրջ: Տարութեամբ կը լռեն:—Կ. Պօլսոյ մատուցութիւններն մինչև ի վաճ կը հասնեն:—Սովեւոյ յանձնառու զովին, ոչ մերկին այլ թրքաց հաստատածին, յորում եւրօպացիք ալ կը գտնուին, կը գրեն իրենց ներկայացուցիչը թէ՛ այն հայերը որոց ձեռօք ցորեն ու դրամ կը բաժնէինք սոված ժողովուրդին, ձերբակալեալ են ամբաստանութեան ներքե, անհար պիտի ըլլայ մեզ ուրիշներու ձեռօք ընել, զորս գտնելն ալ շատ դժուար է»:

Հոս ալ մանր մունր գէպերը ցոյց կուտան տաճկաց կասկածանքներուն որքան յառաջացած ըլլալը: Ստիկանութեան պաշտօնեայ մը աղէկ աչքով չը տեսնէր Ղալաթիոյ Լուսաւորի վարժարանի աշակերտաց մարմնամարդի փորձերն ու շատ զբոսնեցնելու կուսնեայ եկեղեցոյ առաջնորդը համոզել ոտքիկանութիւնը թէ այդ անմեղ շարժումներն հայկական բանակի մը նախապատրաստութիւններն ըլլալէ հետք են:

Հայկակ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 23 մայիս: Խնդիրքի համեմատ, առողջութիւնը խանգարված իրենց պատճառով հրաժարեցրած են պաշտօնները՝ պատերազմական միջոցները և Ֆինլանդիայի զինեղանահան գաւառ կոմս Ալլէրթերգ Կորոթ, թողնելով նրանց երկուսին զինեղալ աղիւտանտների պաշտօնում: Հրամայված է լինել պատերազմական միջոցներում կառավարիչ զինեղալ լէյտենանտ Վանկովսկուն, իսկ Ֆինլանդիայի զինեղալ-նահանգապետ կոմս Գէյլըն երկրորդին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 24 մայիս: «Правит. Вѣстн.» լրագրում ապրիլ է որ «Русскій Кургерь» լրագրի հատով ծախվել արգելված է երեք ամսով, իսկ «Свѣтъ и Тѣнь» ամսագիրը գաղաղարեցած է վից ամսով: Երէկ Գառնիսի պալատի մէջ Թագաւոր Կայսրը ընդունեց Տեկիսեան պատգամաւորութիւնը, ընծայեց Տիւստեան Սարգսի մի պատուաւոր սուր, ոսկեայ ժամացոյց և շնորհաց միջոցայի մայրի աստիճանը: Պատգամաւորութեան միւս անդամներն ոսկեայ մի մի ժամացոյց շղթայով:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 22 մայիս: Պետական բանկի 5% տոմսը առաջին շրջանի արժէ 96 ռ. 75 կ., երկրորդ 94 ռ. 25 կ., երրորդ 94 ռ. 25 կ., չորրորդ 94 ռ. 12 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսը արժէ 225 ռ. 25 կ., երկրորդ 219 ռ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսը արժէ 93 ռ. 62 կ., երկրորդ 93 ռ. 50 կ., երրորդ 93 ռ. 62 կ., ոսկի 8 ռ. 25 կ.: Բուսաց 1 ռուբլ Լօնդոնի վրա արժէ 24,40 պէնս, առաջ 100 ռ. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 75 պֆ., ֆարիգի վրա արժէ 257 ֆրանկ: Բօրսայի տրամադրութիւնը շատ ամուր է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳԻՒԳՈՐ ԱՐՄԵՐՈՒՆԻ

Цѣна 25 коп.